

OBRTNIK.

„Obrtnik“
izhaja 16. dan vsacega
meseca in velja
za pošiljanjem na dom
vred za celo leto
1 gid. 80 kr.,
za pol leta 90 kr.

Uredništvo in
opravništvo:
Gospodske ulice št. 3.

„Der Gewerbsmann“
erscheint am 16. jeden
Monates und kostet
einschliesslich der Zu-
sendung für das ganze
Jahr 1 fl. 80 kr., für ein
halbes Jahr 90 kr.

Redaktion und
Administration:
Herrengasse Nr. 3.

(DER GEWERBSMANN.)

Strokovnjašk list za obrtni stan.

Poročilo o III. obrtniškem shodu dne 6., 7. in 8. sept. 1884.

U v o d.

Ko je s spremembo političnega sistema v Avstriji pod Taaffejevim ministerstvom konservativna stranka, obstoječa iz avstrijskih Slovanov in konservativnih Nemcev na krmilo prišla, pričelo se je tudi mej obrtniki nekako do tja nepoznano gibanje, z namenom, priboriti si vsled gospodarske politike liberalcev in lastne nebrižnosti uže izgubljene pozicije. Napotek temu gibanju pa ni izviral iz ključljivo le iz obrtnega stanu, marveč konservativni krogi, kojim je bilo na tem ležeče, da si mej ljudstvom pridobijo trdna tla, pozvali in podpirali so navedeno gibanje, ki bi imelo škodovati in oslabiti moči političnega njih nasprotnika. Brez političnega prevrata ne bilo bi torej obrtnega gibanja, kajti obrtni stan brez vladne podpore nikdar ne bi našel eneržije v bran postaviti se proti kapitalu ob jedni in socijalizmu na drugi strani. Kakor smemo torej oživljenje delavskega gibanja po vsej pravici pripisavati nemško-liberalnim načelom, isto tako izvira obrtno gibanje iz katoliško-konservativnega stališča.

Da se ne bodemo motili, treba je uže sedaj povdarjati, da ni niti liberalna niti konservativna stranka probudila navedeno gibanje iz ljubezni do delavcev, oziroma obrtnikov, marveč kakor to vsaka gospodujoča politična stranka stori iz lastnih samopridnih političnih ozirov. Za povzdigo duševnega in gmotnega stanja delavskih stanov se te stranke premalo brigajo.

Kar se je do sedaj navidezno za nas storilo, odežijo vse nove bremena, katere so nam s povikšanjem davkov in z raznim vplačevanjem naložili, in kojih težo uže sedaj bolje občutimo, nego dobrote obrtne postave.

Tudi mi slovenski obrtniki smo se (červravno ne tolikanj navdušeno kakor drugi) pridružili splošnemu obrtniškem gibanju, — vstanovili smo lastno društvo, časnikarsko glasilo, sklicevali smo shode, ter storili v vseh zadevah kolikor je bilo mogoče v brambo in v korist rokodelske obrtije. Vdeleževali smo se obrtnih shodov na Dunaju in smo tako z drugimi vred dosegli, da se je pri obravnavi nove obrtne postave sprejela naša glavna terjatev; dokaz zmožnosti za vsacega, ki hoče obrtijo samostalno izvrševati, v postavo. Da se pa omogoči stalni napredek naši stvari, pridobili smo tudi obligatorične zadruge, ki bi imele namen družiti sodruge, pospeševati materijalni in duševni blagor rokodelstev in odpraviti sedanji slehernemu škodljivi nered v različnih obrtnih strokih.

To naše zahtevanje bilo je povsem opravičeno in izpeljivo, brez da bi se s tem kratile pravice in obstanek drugim državljanom, in res so se sčasoma pomirili celo nasprotniki male obrtije, ko so vvidili, da naše gibanje ne meri na prevrat sedanje produkcije, marveč da hoče v okvirju modernega delavskega načina ohraniti mali obrtiji potreben in primeren delo-

krog. Čeravno je pa sedanja vlada naše napore začetkoma podpirala, izreči moramo na podlagi mnogih izkušenj, da ni skrbela za to, da bi se postavne naredbe povsod vestno in točno izpeljale.

Pri dokazu zmožnosti dovolilo in pustilo se je toliko skrivnih duric, da je marsikedo, ki se dotičnega stroka nikdar ni učil, — vendar zlezel v samostalno obrt. Če stvar v posameznih slučajih tudi ni veliko škode napravila, je vendar provzročila, da so obrtniki izgubili zaupanje v postavne določbe, namenjene v varstvo rokodelskih pravic.

Pri osnovanju obrtnih zadrug pokazala ni vlada nikakoršne enerzije. Ako bi se bila ta stvar v začetku z resno voljo poprijela, ni dvomiti, da bi ne bile zadruge vsaj po mestih uže ustanovljene, in bi tako imele pravico od začetka že v dvomljivih slučajih odločevati pri podeljenju obrtnih pravic.

Pripoznavi je treba sicer, da so postavne določbe glede osnovanja zadrug tolikanj nepraktične, da večkrat obrtniški uradi z obrtniki vred niso vedili svéta, kako stvar rešiti.

Določbe obrtne postave, po katerih je treba pravila za zadruge v vseh štirih oddelkih, za zadruge, pomočniški zbor, bolniško blagajno in za razsodišče o b j e d n e m predložiti, oviral je ustanovljenje zadrug tolikanj, da na Kranjskem do zdaj nimamo še jedne zadruge, akoravno je nekaj združnih starešinstev izvoljenih uže pred letom dni.

Po vsej pravici so torej obrtniki iz raznih pokrajin naše države simpatično pozdravljali sklicevanje III. obrtniškega shoda na Dunaju, ker so se nadejali, da se bodo tam skupno in složno na podlagi obstoječe postave posvetovali o omenjenih neprilikah, ter vladi in državnemu zboru nasvete stavili, da se postava toliko predrugači, 1. da ne bode nikomur mogoče postavljenih mej glede pričetka obrtije prekoračiti, in 2. da se ustanovljenje zadrug postavi na naravni temelj in da se odstrani vse, kar ovira njih pričetek.

Sklicevalni odbor obrtniškega shoda pod vodstvom g. Löblich in Schneiderja stavil je tudi navedene točke na dnevni red, ter stvar prav za prav prekoračil le v tem, da je pri §. 37. v novo nasvetoval, da se fabrikam prepove sprejemati vajence, in da je k §. 121. nasvetoval

popolno odstranjenje združnih bolnišnih blagajnic. V obče pa je ta odbor v prvem oklicu odločno izrekel, da stoji še vedno na podlagi obrtniškega programa, katerega je sklenil prvi obrtniški shod na Dunaju dne 15. novembra 1881. l. S tem vjemalo se je tudi kranjsko obrtno društvo, ter je v izrednem občenem zboru dne 23. avgusta sklenilo vdeležiti se tega shoda z odposlanjem svojega tajnika g. M. Kunca kot zastopnika kranjskih obrtnikov.

Ker se je posvetovanje o vseh točkah v zadnji št. „Obrtnika“ objavljenem programu v obrtnem društvu izvršilo, in ker so imeli zunaj tega zastopniki različnih obrtij dne 26. avgusta priložnost v kranjski kupčijski in obrtniški zbornici vsled povabila ces. svet. g. Murnika izreči svoje mnenje o 6. oddelku obrtne postave gledé normalnega delavnega časa, dela žensk in otrok po tovarnah in o praznovanju nedelj, — imel je zastopnik kranjskega obrtnega društva jasni ka ž i p o t svojemu postopanju pri obrtniškem shodu. Ta ka ž i p o t bil je pa: Odločno zastopati zahteve obrtnikov v okvirju obrtne postave, nikakor pa se vtikati v tuje razmere, kakoršne so določbe glede fabrik, katere malo obrt nikakor ne zadevajo.

Kranjsko obrtno društvo se pa tudi v jedni principialno važnih točk programa z sklicevatelji obrtnega shoda ni strinjalo, to je gledé bolnišnih blagajin, katere naj bi se v interesu obrtnikov in delavcev pri zdru g a h ustanovile, ker je delodajalcem vendar ljubši vplačevati postavni donesek za svoje delavce v lastno blagajno kakor v tujo, ker tudi razmerje gledé nagiba k boleznim pri vsih strokih ni jednako, — in ker zadru ga še le z dobro ustanovljeno podporno blagajno zadobi važnost in upliv mej svojimi člani in pridruženici. Postavna določba gledé blagajin naj bi torej ostala kakeršna je, z pristavkom, da združne bolnišne blagajne le takrat ni potreba osnovati, če pomočniki dotične zadruge svojo lastno blagajno uže imajo, ter k združni pristopiti nečejo, v katerem slučaju pa tudi donesek mojstrov odpade.

Kranjski obrtniki mislili so torej, da se bodo vsa važna vprašanja temeljito in

stvarno razgovarjale, ter bi bili radi pripravljene v namen sloge in sporazumljenja sprejeti tudi nasvete dunajskih sodrugov, če bi spoznali motive sklicevalnega odbora.

Varali smo se pa povsem! III. obrtniški shod ni bil mirno in stvarno posvetovanje obrtnikov po predloženem programu, marveč hrupni ljudski shod, brez temeljna, cilja in brez — voditeljev! Sklicevalni odbor je po svojem načelniku g. Löblichu popustil ves njegov dosedanji program, ker tudi on ni bil več kos vstaviti one prenapete kričače, ki niso zastopali drugega, nego lastno osobo in svoje domišljije, ker bi sicer doživel enaki hrupni prizor, kakor se je ponavljal zmiraj, če kaki govornik ni izrekel ali pa odobral mislij prej navedenih ljudi. Le s tem, da je plašč po vetru potegnil in da niti jedenkrat ni vgovarjal brezskrajnim nasvetom, obdržal se je na površji, a vidilo se je, da so pri temu shodu veliko več upliva imeli antisemitski kričači Buschenhagen in Kollarik, nego sklicevalatelj in državni poslanec g. Löblich!

Čeravno je bil prvi oficijalni zbor napovedan še le za v nedeljo 8. septembra o 1/2 10. uri dopoldne, prišlo je okolu 50 unanjih odposlancev uže v petek na Dunaj. Isti večer bilo je, po seji sklicevalnega odbora, pri kateri je bil izmed unanjih odposlancev jedini zastopnik kranjskega obrtnega društva navzoč, prvo posvetovanje ter se je sklenilo, da se vsi unanji odposlanci snidejo v saboto zjutraj vnovič v razgovor.

Nekako začudil sem se, ko med nami najedenkrat zagledam g. dr. Tauschinskega, bivšega ustanovitelja tako zvane prostoverske družbe (občina svobode, bratovščine i ljubezni) in bivšega vodje avstrijske socijaldemokratične stranke. Mož se je kakor znano otrešel obojih lastnosti, kar ga pa nikakor ne ovira vdeleževati se javnega življenja.

Ker nas je g. Löblich vsled nekih izraženih samostalnih mislij, uže prvi večer nekoliko na sumu imel, da ne pojdemo ž njim po vsej goščavi, in ker mu tudi naše občevanje z Tauschinskijem menda ni bilo prav po volji, iznenaden je bil, ko smo k našemu pogovoru povabili dr. Tauschinskega in ga celo predsednikom izvolili.

Zbralo se nas je torej v saboto zjutraj ob 9. uri okolu 70 odposlancev. Zastopana je bila Češka, Moravska, Polska, Bukovina, Galicija in Kranjska.

Posvetovala se je predložena resolucija, ter sprejela pri §. 120. gledé bolnišnih blagajin prememba po nasvetu zastopnikov iz Brna in iz Ljubljane. Posebno važen je bil razgovor o zaprekah pri osnovanju zadrug, o postopanju obrtnih uradov, kupčijskih zbornic, vladnih organov i. t. d. Razgovor vršil se je mirno in stvarno, smel bi biti v izgled poznejšemu oficijalnemu shodu.

Ko smo pa zvedeli, da pri glavnih zborovanjih dunajska društva in zadruga ne bodo zastopane po odposlancih, marveč da je na Dunaju na obrtnike in druge osebe izdanih nad 4000 vstopnic, polastila se nas je precej misel, da bode šla stvar narobe. Sklenili smo torej jednoglasno, g. Löblichu naznaniti, da se s takim načinom zborovanja ne strinjamo ter naj, če le moč, uže sedaj stvar predrugači, ker so sicer zunanji odposlanci, ki zastopajo po več društev, popolnoma brez upliva. Ko je g. Löblich došel, naznani mu predsednik g. Tauschinski naš sklep, na kar je sledeče odgovoril: „Jaz se nisem nadejal, da se vnunji odposlanci ne bodo strinjali z ukrepi našega odbora. Pripravljene smo sicer presovati vse opravičene vaše težnje, a vendar morem poudarjati, da smo izrečno k temu shodu vabili le somišljenike in da je treba na Dunaju le z masami delati, ker ima zbor le tedaj pomen, če se ga udeleži na tisoče ljudi.“

Zastopnik kranjskega obrtnega društva je g. Löblichu na to odgovoril, da se zunanji odposlanci z tacimi nazori nikakor ne strinjajo, in da bi bilo veliko bolje in pomenljiveje, ko bi namesto množice 3000 — 4000 ljudi, ki se na Dunaju vsaki čas lahko skupaj spravijo, se posvetovalo le 200 — 300 odposlancev.

Sklenilo se je potem g. Löblichu naročiti, da se pri prihodnjem obrtniškem shodu način zborovanja spremeni, da bode zunanjim poslancem mogoče na zbor uplivati.

Popoldne podali smo se skupno na stari rotovž, kjer je imel po programu dunajski župan g. Uhl pozdraviti došle goste.

Ker se je s tem trenutkom oficialni shod pričel, držal se bom za nadaljevanje tega poročila stenografičnega zapisnika, priobčenega v „Morgenposti“, ter poudarjam, da je v tem poročilu omenjeno vse, kar se je govorilo stvarnega!

Prvo zborovanje dné 6. septembra ob 5. uri popoldne.

Zbralo se je okolu 300 oseb, mej temi blizo jedna tretjina zunanjih odposlancev. Navzoč je bil tudi knez Lichtenstein, baron Voglsang in dr. Kronawetter. Löblich otvori shod, na kar ustopi mestni župan g. Uhl ter došle goste s sledečimi besedi pozdravi: Iz vseh krajev naše ljube domovine sešli so se možje mirnega dela, da pozivljejo vlado in državni zastop na potrebsčine obrtnega stanu, ter da bode mirno in resno se razgovarjali o takih pripomočkih, ki utegnejo pri popolnem varstvu interesov celoskupnosti, pripomoči v povzdigo obrtnije.

Zagotavljam, da vam mesto Dunaj, ki je večinoma izrastlo iz obrtnega stanu, doprinaša vse simpatije. V njegovem imenu pozdravljam torej najsrčneje vse vdeležnike in želim vašim naporom najboljši uspeh. (Občno odobravanje.)

Po kratkem vvodu predlaga g. Löblich za predsednika obrtniškemu shodug. Matthiesa, Dunaj; za 1. namestnika g. Speck, Karlsbad; za 2. namestnika g. Walichiewicz, Lemberg; za zapisnikarje g. Schneiderja, Dunaj; g. Harrer, Gradec; g. Unterberger, Innsbruck; g. dr. Rebec, zastopnika moravskega obrt. društva.

(Zastopnik kranjskega obrtnega društva, nasvetovan je bil po odboru zapisnikarjem, a se je za to mesto zahvalil v prid večje v predsedništvu ne zastopane dežele.)

Predlog vseh kandidatov se z odobravanjem sprejme, na kar se k besedi oglasi:

G. Buschenhagen: Čeravno sem g. Rebecu prijazen, vendar predlagam, da nam nihče ne bode mogel kaj očitati, naj izvolimo mesto g. dr. Rebeca, obrtnika v predsedništvo. Sicer bi se utegnilo reči, da je bil pri obrtnem shodu jeden a d v o k a t v bureau. (Odobravanje.)

G. Rebec: Prosim da se za Buschenhagenov predlog glasuje, sicer to mesto sam odložim.

Buschenhagenov predlog se sprejme ter izvoli za 4. zapisnikarja g. Bilik, Czernowitz.

G. Pik iz Bukovine se pritoži, zakaj se njega ni izvolilo, ker je bil poprej vendar nasvetovan, vsaj ne bi škodilo, ko bi bil jeden izraelit v odboru, kajti iz Bukovine jih je veliko tukaj. (Smeh.)

G. Matthies predseduje. Schneider prebere priterjevalne pisma od obrtnih skupin in zadrug, kakor tudi od posameznih oseb. Telegrami došli so tudi iz Nemčije.

Največ pozornosti dosegel je pa Schönererjev telegram, ki se tako glasi: Za vabilo se zahvaljujem, vošim mnogo uspeha, da v prihodnosti pravi človekoljub ne bode več vidil vneboupijočih krivic in gorostasne bede, kajti do sedaj smeli so kupčevalci in židi mojstrovati, brez da bi bili kedaj rabili ubelč, cirkel, šivanko, škarje, kopito. In tako postalo je vse rokodelstvo žrtva spekulacije in ropa. Spekulant pa hodi ob sabotih v sinagogi, da se zahvaljuje za obili blagoslov, ki leži na njegovem početju.

Nemški pozdrav! Schönerer.

Ta telegram sprejel se je od Dunajčanov z nepopisljivim rokoploskom in odobravanjem.

Predsednik potem naglašja opravični red, kateri se nepremenjeno vsprejme; na to se oglasi zopet

g. Buschenhagen: Jaz stavim nujni predlog. Jeden del časnikarstva (bravoklici) bil je nam uže pri prejšnjih shodih nasproten. Napadal se je tudi shod kupčevalcev in učiteljsko zborovanje. O vseh se je neresnično poročalo. Mi pa smo se sešli, da resnico govorimo, zatorej zakličimo našim protivnikom, do sem, a ne naprej! Gospoda moja! Jaz menim, da je naša najsvetejša dolžnost, da ne podpiramo kapitalističnih časnikov, zategadelj izjavimo, da ž njimi nečemo več skupaj dihati. (Burno odobravanje!) Zategadelj stavim predlog: Ker večina dunajskih časnikov napore obrtnikov ovira, ter poročila tako zavija, da se javno mnenje zapeljuje, izreče III. obrtniški shod omenjenim časnikarstvu svoje popolno zaničevanje (odobravanje), ter izobči poročevalce od „Neues Wiener Tag-

blatt“, „Neue freie Presse“, „Wiener Allg. Zeitung“, „Constitutionelle Vorstadtzeitung“, „Extrablatt“, „Fremdenblatt“ in „Deutsche Zeitung“. (Brezkončni rokoplosk in hrup.)

Poročevalec g. **Schmal**: Jaz izjavim, da je škandal, če se povabljeni poročevalci vun vrže. (Vpitje ven ž njimi!)

G. **Löblich**: Jaz moram naznaniti, da smo poročevalce k zboru povabili, kakor je to običajno. Predlog g. Buschenhagna je tak, da še ne vem, da bi bil kje stavljen ali pa že kedaj sklenjen. Zategadelj ne zadene mene krivda.

G. **Kunc**, Ljubljana. Tudi jaz sem danes v jednom časniku bral, da naši napor neso drugega nego bedarija. To se je tudi prej uže pisalo, a vendar pridejo poročevalci to bedarijo poslušat. Odoberjem torej prvi del Buschenhagenovega predloga, da se časnike zaradi njihovega sovražnega postopanja graja, zato pa nisem, da bi jih izključili, ker si s tem v tej zadevi prav nič ne koristimo. Vsaj nam skozi to ne bodo prijazni postali, njih nasprotstvo nam pa itak škodovati ne more. Če še huje čez obrtni stan pišejo, doseči utegnejo le to, da se bodo obrtniki tolikanj tesneje združili, in da časniki izgubijo še one prijatelje mej nami, ki jih do sedaj imajo. V obče pa tudi mi nismo pri grajanju naših nasprotnikov tolikanj izbirčni. Boljši bode, če pridejo naše težnje v javnost.

G. **Hagen**: Mi smo v nekako čudnem položaju, vendar imam pogum izjaviti se proti predlogu g. Buschenhagna. Če ta pravi, da naj obrtni shod časnikom izreče zaničevanje, mu prav dajem. Jedno pa moramo imeti vedno pred očmi in to je „noblesse oblige!“ Sramota bode za nas, če se bode govorilo, da je III. obrtniški shod zastopnike časnikarstva vun izgnal.

Strinjam se torej s prvim odstavkom predloga (Klici grajanje, ne zaničevanje!) odločno pa se protivim zadnjemu odstavku. To bi bila javna krivica.

G. **Unterberger**, Tirolsko. Predlog je, izključiti skoraj vse časnike. Tudi mi nismo za nje, a vendar sim v „Fremdenblatt“ bral članek, ki naš shod simpatično pozdravlja, in je tudi za odpravo dela po kaznilnicah.

(Posamezni dobroklici!) Jaz torej mislim, da nekaj časnikov tukaj obdržimo.

G. **Schiebek**, Dunaj. Buschenhagen ima popolnoma prav. Ne smemo pozabiti, da smo berači, advokatje so pa prvi za osvobodjenje advokature beračili. Mi smo zadnji, ki za naše pravice beračimo. Jaz priporočam torej predlog. (Živahno odobravanje.)

G. **Pauli**, odposlanec iz? Časnikarstvo nas res ni podpiralo, ker ga tudi mi ne podpiramo, ko bi ga podpirali, kakor velika industrija, bili bi za nas.

Časti ne bomo želi, če časnike izključimo, vsaj bodo še huje pisali. Jaz imam mnogo skušenj in vem, da to ni prava pot, če jih vun veržemo.

Naše zaničevanje plača jih dovolj, naj se torej stvar konča in glasuje.

G. **Butter**, načelnik obrtnega društva v Komotavu: V imenu našega društva protestiram, da bi se o tem sklepalo, ker ne vemo, kedo je tukaj, so li vsi navzoči zastopniki društev ali ne?

G. **odposlanec** iz Gradca: Jaz mislim da je dovolj, da časnikarstvu izrečemo zaničevanje, in da ni potreba najsurejšega pripomočka rabiti in povabljene gospode vun vreči. (Ugovor, klici konec debate.)

Predsednik: Razdelimo torej predlog v dva dela.

G. **Buschenhagen**: Ne, moj predlog ostane naj skupen, mi ne smemo s takimi ljudmi skupaj sedeti. Jaz vem, da bodo tudi name zabavljali, a to si štejem v čast.

Pri glasovanju sprejme se cel predlog Buschenhagna z veliko večino. (Poročevalci zapustijo mej smehom in groznim hrupom dvorano.)

Nekaj odposlancev se pritoži, da niso dobili znižanja vožnje cene, potem se prvo zborovanje zaključí.

Drugo zborovanje 7. septembra ob 10. uri dopoldne v dvorani nove mestne hiše.

Navzočih pri začetku blizu 3000 ljudi.

Predseduje: **Matthies**.

Kupčijsko ministerstvo odposlalo je svojega zastopnika g. dr. **Rihard Hasenöhrl**, kateri shod tako-le nagovori:

Kakor prejšnja leta, zanima se tudi sedaj c. kr. vlada posvetovanja obrtnikov v dobrovoljnem smislu. Zategadelj sem odposlan, da njih ekscelenci kupčijskemu ministru g. baronu Pino poročam o vaših sklepih in razpravah. (Dobroklieci.) Želim torej vašemu posvetovanju plodonosen obseg.

G. Schneider, zapisnikar, prebere 1. odstavek resolucije, vsled katere naj se mej rokodelske obrti vverstijo še naslednje: Izdelovalci čokolade in peres za lišpanje, gra-verji, mlinarji, izdelovalci perila (Pfaidler), milarji, barvarji, suknarji in tkalci.

G. Löblich, poročevalec odbora, poroča v daljšem govoru o napotku, zakaj se je shod sklical, zagovarja predloženo resolucijo, ter pravi, da utegne pri posameznih točkah mnenje odborovo natančneje naglašati.

G. Schneider prebere predlog u met-nih vrtnarjev, da se sprejmejo mej rokodelske obrtije, isto tako podobarji.

G. Kolařík, Dunaj, stavi pismeni predlog v imenu nekega dunajskega „Bürgerkluba“, da se tudi fabrikante zaveže na dokaz zmožnosti. (Dobroklieci!)

G. Kohl, Troppau. Želeti bi bilo, da se slednji predlog sprejme. Kapitalisti imajo pred nami veliko prednost, zategadelj bode mala obrtija zmiraj pri tleh ostala, če se kapitalistu zdi fabrike napraviti, če pa tirjamo od njega dokaz zmožnosti, dosežemo namen, kajti kapitalist se ne bode rad kaj učil.

G. Jentsch, Salzburg. Prišli smo k spoznanju, da smo na robu groba. Nič pa ni pridobljenega s tem, da smo mi postavno prisiljeni dokazati zmožnost, če to fabrikanta ne zadene. Jaz odločno tirjam, da mora vsak fabrikant dokazati sposobnost. (Odobranje.)

G. Bilik, Salzburg. Dokaz zmožnosti je kaj problematičen, kajti posreči se bogatinu lahko, da obrtne urade z spričevali oslepari. Pri naši krojaški zadrugi smo sklenili, da more vsak, kedor hoče pričeti obrtnijo, napraviti skušnjo in 30 gold. v blagajno vplačati. Vlada pa nam je odgovorila, da hočemo s tem monopol napraviti.

G. Schippich govori jednako ter pravi, da nas hočejo nasprotniki izročiti socializmu. kar se pa nikakor ne bode zgodilo.

G. Kunc, Ljubljana. Iz daljnih krajev smo prišli, da se o naših potrebah posvetujemo. Potrebno je tedaj, da imajo debate kaki okvir in da se brezpotrebno ne razgovarjajo malenkosti, ki k stvari ne spadajo. Obrtno gibanje postalo je živahno, a napredovati zamore le tedaj, če stopa po potih, ki imajo cilj, in če se zahteva, kar se da doseči. Mi se zadovolimo s tem, da je nastop obrtije omejen na dokaz sposobnosti, omejenje vse produkcije škodilo bi pa tudi nam, ker smo konsumenti. Predlog, ki zahteva, od vseh fabrikantov tirjati dokaz zmožnosti, ni dosegljiv. Strinjati se ne morem tudi z drugim predgovornikom, da bi se pred nastopom obrtije tirjala izkušnja pri zadrugi, ker nam 3letno učenje in 2letna praktična poraba vendar zadostuje. Ohranimo in napravimo si stare obrtniške zadruge, toda z duhom novega časa. Poskušnje za mojstra so le prazne sitnosti in se ne strinjajo s sedanjim časom. (Ugovor.)

G. Kauba, Dunaj. Spregovorim besedo le zato, da dokažem, da se je v dokazu zmožnosti že toliko govorilo, da kmalu dosežemo dokaz revščine. (Hrup.) Če kaj izgovorim, bodem tudi dokazal. Govorilo in tirjalo se je, da bi mogel vsak fabrikant stroka, ki ga izdeluje, se izučiti. Če bi to res obveljalo, če bi bilo mogoče, da se razmere v Avstriji tolikanj predrugačijo, kam bode z ljudmi? Prepričanje imam, da je izpeljatev tega predloga nemogoča, da ni niti misliti na to. (Klici: Oho! Velika razburjenost in hrup.) Ko predsednik zbor pomiri, pravi govornik na dalje: Ne mislite, da imam jaz manj srca za našo stvar kakor vi. Odkritosrčno pa povem, da bi se produkcija v Avstriji nehala, če se ta predlog izpelje. (Klici: Oho! Ni res!) Kedor trdi, da je naša država inozemsko kupčijo zgubila, ker fabrikanti svojega stroka ne razumejo, ta pač dokaže sposobnost duševne revščine. (Velik hrup, klici vun ž njim, dol, upitje je tako, da se niti predsednika več ne razumi.)

G. Ruprecht, Reichenberg. Govori jako dolgo o stvarih, kako bi se napravilo, da nihče ne bi mogel kako spričevalo za denar dobiti, ter da sedanje določbe o dokazu zmožnosti ne zadostujejo.

On predlaga, da mora vsakdo, če hoče pričeti obrtijo napraviti „Meisterstück“. (Dobrokliei.)

G. Huber, Dunaj, pripoveduje na široko, kako je nekdo, ki ima patent, brez da bi se bil učil, sprejemal delavce, in drugi zopet jednega vajenca, a obrtni urad kaznoval je oba.

G. Unterberger, Tirolsko. Strinja se z vsemi predlogi, ter toži, da okrajno glavarstvo v Bocenu nasprotuje ustanovljenju zadrug. Čudi se kako da vendar nismo vsi jednih mislij o dokazu zmožnosti.

G. Predsednik vpraša g. Löblich, če hoče k tem predlogam govoriti.

G. Löblich: Ne.

G. Predsednik: Glasovali bodemo torej 1. o predlogu g. Kolařika, da se upelje za fabrikante dokaz zmožnosti; 2. da se sprejmejo še neke obrtije je mej rokodelske; 3. da mora vsakdo pri nastopu obrtije napraviti „Meisterstück“, in 4. predlog odbora.

Pri glasovanju sprejmejo se vsi predlogi.

Poročevalec **g. Löblich**: Primoran sem neko stvar popraviti. Jaz namreč mislim, da bi se dokaz zmožnosti tirjal le od onih fabrikantov, kateri rokodelske obrtije izvršujejo. (Dobro.)

Predsednik: Konstatiram, da se prejšnjemu sklepu doda, da naj se le od fabrikantov obrtniških izdelkov tirja dokaz zmožnosti.

Prične se debata v 2. odstavku resolucije.

Ta se glasi: Kupčija z rokodelskimi izdelki naj se tako uredi, da bode izdelovatelj imel najobširnejše postavno varstvo. Kupčija z rokodelskimi izdelki naj se čisto vstavi. Vpeljejo naj se varstvene znamke i. t. d.

O tej točki govori **Beicher**, Innsbruck, in **Hasenmüller** z Dunaja. Slednji stavi predlog, naj se prodajalcem obrtnih izdelkov prepove naročila sprejemati. (K tej uže v resoluciji tolikanj zmeneni točki, kajti če se kupčija z obrtnimi izdelki čisto vstavi, ne potrebujemo vendar še drugega varstva in znamk. Enako tudi kupčevalec ne bi mogel naročil sprejemati, ker bi ga ne bilo), poprime za besedo zopet „enfant terrible“ obrtniškega shoda:

G. Kolařik: Častiti predgovornik mi je že polovico izgovoril. (Veselost in smeh.) Jaz bodem povedal, kaj se je pri nas zgodilo. Poznam moža, ki ima čevljarsko obrt, celo dva pomočnika, on sprejema naročila, a nima firme! Ko sem zvedel, kako se piše, šel sem na policijo. Ime sem tam našel, a mož ni bil zapisan kot čevljar, marveč kot hausirar. Ko sem še dalje poizvedoval, videl sem, da nobenega davka ne plačuje. Ovadil sem ga! Ko sem pa 2 — 3 mesece čakal, povprašal sem, kaj da je, in rekli so mi, da stvar še ni rešena. Skorej jim ni bilo prav, da se v to vtikam. Mož pa se je izgovarjal, da le stare reči popravlja in prodaja. A tudi to ne bi smel! Ko je pa vidil, da mu ne dam miru, šel je nekam drugam v stanovanje (kot „Bettgeher“). Konečno je vzel hauzirske bukvice. In kaj tacega naj se dopušča! (Klici: Ne, ne!)

Drugi izgled: Poznam starinarja v Hernalsu, ki tudi naročila sprejema, ko sem pa povprašal, rekli so, da ima pravico (Verschleiss.) Kaj pa po takem za nas ostane?

Stavim torej predlog, da mora tudi vsak kupčevalec in prodajalec obrtnih izdelkov imeti dokaz zmožnosti.

G. Predsednik: Stavite ta predlog le za čevljarsko obrt? (Klici iz zbora in govornik:) Za vse obrti!

G. Buschenhagen, Dunaj. Kedo ima pravico z obrtnimi izdelki kupčevati? Pred dvema leti ugovarjalo se mi je od strani kjer to nisem pričakoval. Veseli me, da so gospodje sedaj pravo zagledali in da se to razpravlja. Država tirja od nas davke in kri, potem pa red in če je kedaj rekla: Meščan na tvoje mesto! storili smo dolžnost. (Dobrokliei.) Mesta bi ne bilo, ko bi leta 1683. meščani ne bili na pozorišču. (Silni rokopleski in odobravanje.) **G. Predsednik**: Prosim govornika, da pri stvari ostane. Govornik nadaljuje: Jaz menim, da ima le oni pravico prodajati, ki se je stroka izučil. Če pa gremo sedaj po ulicah, menimo, da smo v „novem Jeruzalemu“. (Klici; Istina, dobro!) Te napake so vneboupijoče, predgovornik govoril mi je iz srca. (Brezskončni rokoplesk.)

K tej točki govorijo v enakem smislu

še **Lacina, Gerstorfer in Leiter** z Dunaja, potem

g. Löblich: Stvar je tako važna, da moram nekaj spregovoriti. Mi se zadenemo tukaj ob §§. trgovinske postave. V državnem zboru rekel je zastopnik vlade, da bi bilo tako omejenje proti postavi in da to ne gre. Jaz pa mislim, da je treba take §§. iz trgovinske postave odpraviti. (Dobro.) Če veliki kupčevalci avstrijske izdelke po tujih deželah prodajajo, nimamo proti temu nič; a da prodajalec mešanice tudi obrtne izdelke prodaja, to ni potreba. (Dobro.) (Opaziti morem tukaj, da je g. Löblich pri odborovej seji v petek imel odločno nasprotno nazore v tej zadevi.)

Sploh pa morem izreči, da je vendar nekaj obrtij, kojim je na tem ležeče, da se njih izdelki prodajajo po mnogih krajih in se konsumentom ne bi vstreglo, ko bi vsako stvarco mogli iskati. Zategadelj treba je označiti, za katere obrti je prodaja potrebna in koristna, in za katere ne. V temu smislu dostavljam predlogu.

Pri glasovanju sprejme se predlog odbora z dostavkom g. Löblich.

Glasuje se o predlogu g. Kolařika: da kupčevalci ne smejo naročil sprejemati. Predlog se sprejme.

G. Schneider: 3. dostavek resolucije se glasi: Zadrugam naj se daje pravica rekurirati skozi vse instance. K tej točki sprejme se še predlog, da naj se pri podelitvi dokaza zmožnosti zadruga povpraša, je li dotičnik spolnil vse dolžnosti pri zadrugi, in da naj se pri podeljenju obrtne pravice zadruga zasliši.

Pri glasovanju se sprejme vse.

4. odstavek. Pod krinko domače industrije se ne smejo izdelovati obrtni izdelki, kakor se to po nekaterih krajih godi po fabrikantih in konfektionarjih.

G. Gerster, Dunaj. Dandenes dela tolikanj ljudi brez pravice, da ni popisati. Vsake kontrole manjka. Na tisoče je oseb, ki nam kruh iz pred ust požrejo. Mi delavca izučimo, potem pa gre in postane lasten gospod. Jaz hočem, da bode razloček mej mojstrom in delavcem. Vsak obrtnik

naj bode zavezan, svoje delavce le v lastni delavnici porabiti.

G. Kolařik, Dunaj. Jaz stavim ta-le moj predlog: Domača industrija naj se ne razteza na rokodelske obrti, in le za lastno hišno rabo se sme delati, izdelki se ne smejo prodajati. Rokodelski pomočnik, čevljar, naj pa svoje delo izgotovi le pri mojstru ali pa fabrikantu. (Živahno odobravanje.)

G. Petter in **g. Löblich** priporočata ta predlog.

Pri glasovanju sprejme se predlog g. Kolařika in Gersterja.

O polu jedne ure popoldne seja preneha.

Tretje zborovanje 7. septembra ob 3. uri popoldne.

Predseduje **Mathies.**

5. točka se glasi: Vajensko spričevalo se mora zadobiti le s praktičnem učenjem.

(Opazka. To točko je g. Löblich kar mimogrede pre naredil, kajti na prvi resoluciji naglašalo se je, da naj spričevalo obrtne šole nadomestuje vajensko spričevalo, a ne onega o praktični porabi.)

G. Schneider: Zadruga strugarjev stavi predlog, da naj se naredi postava, da spričevalo obrtne šole ne nadomesti spričevala praktične porabe, ker obrtne šole z prodajo njih izdelkov mali obrt škodujejo!! (Slabeji se ta predlog pač ni mogel utemeljiti.)

G. Ruprecht, Reichenberg, ima zopet dolgi govor ter pravi, da spričevalo višje obrtne šole niti vajenskega spričevala ne more nadomestiti, ker nobeden obrtnik tacega vajenca ne more rabiti. (Odobranje.) Kako je mogoče takemu paglavcu dati spričevalo?

Jaz ne zametavam obrtnih šol, in vlada naj bi gledala na to, da se jih še več napravi, da bode vsacemu mogoče jih obiskovati. Gospoda moja! Zadruga krojačev v Reichenbergi predlaga skozi mene sledeče:

Spričevalo višje obrtne šole naj ne nadomestuje vajenskega spričevala, le učilna doba naj se za tacega fanta skrajša od treh na dve leti. (Odobranje.)

G. Kunc, Ljubljana. Ker imamo še toliko važnih stvari, posebno o bolnišnih

blagajnah razgovarjati, je res škoda tratiti čas s tako malenkostnimi zadevami. Jaz se strinjam s prvim predlogom odbora, da spričevalo obrtne šole nadomesti vajensko spričevalo, a ne onega za praktično porabo. Vsaj nam more vendar kaka stvar zadestovati. Cele postave ne moremo prenarediti, vse tudi ne zahtevati.

G. Beichel, Innsbruck. Ker obrtne šole vajence tudi praktično podučujejo, spričevalo tedaj ne velja samo za teorijo, torej ne moremo vajenskih spričeval zametavati; za nastop obrtije pa naj se tirja spričevalo za prakso.

Potem o stvari na široko govorijo še trije govorniki in naposled

g. Löblich: Državne obrtne šole ne požrejo le ogromne svote denarja, marveč so zmeraj tudi nekaki „Steckenpferd“ za neke stranke v državi. (Klici: Čujte, čujte!) Rad vzamem nasé kritiko zaradi teh besedij. Že sedaj izjavim, da obrtne šole nimajo nikake vrednosti za mali obrt. Dunajski mizarji pripovedovali so mi, da tak pomočnik ne prisluzi 2 gold. na teden. Reklo se je, da naj take spričevala še bolj omejimo, a ni se nadejati, da nam bi vlada pritrčila. Priporočam torej prvi predlog.

G. Predsednik: Glasovali bodemo najprej o najskrajšem predlogu krojaške zadruge v Brody: da naj imajo zadruge pravico prepričati se o sposobnosti, ter da se more prosilec za samostalno obrt podvreči izkušnji.

Ta predlog se sprejme. — Prvi odborov predlog tedaj odpade.

G. Predsednik: Razgovarjali bodemo sedaj 6. odstavek resolucije. Ta se glasi: V §. 37. ob. p. naj se sprejme določba, da fabrike ne smejo sprejemati vajencev.

G. Sockor, Neunkirchen. Jaz sem zastopnik ključarjev. Nad 50 let uže imam obrtijo, izvežbal sem 19 vajencev, dvajseti uči se ravno sedaj pri meni. Če se bode pa tako nadaljevalo niti tega ne bodem obdržal. Pri nas imamo „Schraubenfabriko“, ki ima nad 40 vajencev (čujte, čujte!) in ta njim plača po 40 kr. na dan. Starši pa tudi od mene zahtevajo, da bi vajenca plačal! Prašam, je li mogoče, da fanta, kojega moram se le izučiti, tudi plačam, da si kupuje smodke,

ko gre v obrtno šolo? V fabrikah pa se ne vadi praktičnega dela. Vprašam li, je tak pomočnik ključavničar? (Klici: Ne, ne!)

Zategadelj je potreba, da se ključavničarski vajenec le pri mojstru vadi, ki sam kaj zna. Stavim torej predlog: Fabrikam naj se prepove sprejemati vajence.

G. Löblich: Danes smo sprejeli sklep, da morajo tudi fabrikantje, ki se z rokodelskimi izdelki pečajo, — imeti dokaz zmožnosti. Zategadelj jim pa moramo tudi privoliti, da bodo imeli vajence. Predlog predgovornika velja naj torej le za fabrike, ki ne izdeljujejo rokodelskih stvari.

G. Kunstädter, Dunaj. Poudarja kako se vajenci v fabrikah vadijo, da nikakor niso za obrtniško porabo, ter se naposled pritoži, da ima jeden obrtnik le jednega vajenca. drugi pa zopet več. To slednjemu pomore, da ceneje dela kot prvi, kajti kupovalec ne povpraša, kedo je naredil, temveč le za céno. Zategadelj bi se ta zadeva mogla pri drugih vrediti i. t. d.

G. Predsednik: O tej točki vpisanih je še 7 govornikov. Prosim torej, da gospodje stvar na kratko razpravljajo.

G. Martini, Marburg. Po §. 37. ob. p. dopuščeno je slehernemu, da v izvršitev svojega dela porabi tudi delavce tujih strokov. Izdelovalci vozov (Wagenbauer) imajo različne rokodelce. Kako pride mali obrtnik k temu, da ga oškoduje slednji, ki nima dokaza sposobnosti za vse druge rokodelstva? Izdelovalci hišne oprave (Möbeltischler), ki imajo tudi različne stroke, enako nimajo dokaza zmožnosti za vse obrti koje rabijo. Predlagam torej, da se ta zadeva tako popravi, da v prihodnje ne bode več enacega nereda.

G. Wiesbach, Linc, govori na dolgo in široko predgovorniku podobno.

G. Sekoni, Salzburg. Kot zastopnik stavbene zadruge izrečem se proti nameravani prenaredbi. Stavbeni mojstri imajo že od nekdanj kaj ojstre skušnje za vse v to stroko spadajoče obrtije; prenarredba v smislu, da nihče ne bi smel prevzeti drugega, nego kar se je izučil, provzročila bi jako čudne posledice.

Jaz torej mislim, da naj to stvar III. obrtni shod pri miru pusti. Mi moramo le

občne zadeve vravnovati, zato rej se odločno protivim predlogu g. Martini-ja.

G. Sochor, Neunkirchen. Jeden predgovornikov kritiziral je obrtnike, ki rabijo po več vajencev. Vprašam pa, zakaj delamo več z vajenci kakor s pomočniki? Jaz mislim zato, ker poštenega (ordentlichen) delavca danes niti ne najdemo, posebno na deželi. Če kedo dandanes kake vrata naroči, ne potrebuje niti ključavničarja. Stavbeni mojster ima svojega mizarja in ta zopet kupi potrebno železnino v prodajalnici.

G. Predsednik: Glasovali bodemo o 6. odstavku resolucije, da se fabrikam, ki ne izdelujejo rokodelskih stvari, prepove vajence sprejemati.

Predlog se sprejme.

7. Točka. Obrtni uradi in kupčijske in obrtniške zbornice naj se instruirajo, da pospešujejo osnovanje zadrug v smislu §. 106. in 111. ter naj siloma ne družijo različnih obrtij skupaj. Tudi je želeti v tej zadevi hitrejših odlokov.

G. Leiter, Dunaj. Predlagam, da se vse ostale točke (mej temi je tudi ona o združnih bolnišnih blagajnah) en bloc sprejmejo.

G. Schneider, zapisnikar: G. dr. Kronawetter namerava staviti poseben predlog.

G. Hagenmüller: Ker je zadeva bolnišnih blagajin jako važna, sem odločno proti „en bloc“ sprejemu vseh točk.

Pri glasovanju pade vendar predlog, s kojim se je nameravalo preprečiti debato o bolnišnih blagajnicah.

G. Löblich: Predlagam za vse ostale točke skupno debato.

Predlog se sprejme.

Kottlon priporoča k §. 107. naslednji dostavek: Če je pri kaki zadrugi, bodi si strokovna ali pa kolektivna, obrtnik, ki ima več obrtij, plača naj doneske v zadružno za vsako obrt posebej. (Odobranje.)

Vogt: Jaz sem 25 let ključavničar. Če se sedaj zida novo poslopje ne potrebuje se nas. Izdelke kupijo céno po prodajalnicah. Nekateri stvari naredijo tudi kovači, brez da bi imeli to pravico. Mizarji pribijajo železnino na vrata in okna. Fabriški delavci

delajo izven fabrike. Prosil bi še, da bi se napravile kake izgledne pravila za zadruge, kajti naše pravila se vedno odbijajo.

G. dr. Rebec, zastopnik centralnega obrt. društva na Moravskem: V izvrstnem govoru poudarja zadevo ustanovljenja zadrug. Zadruge naj bi omogočile priboriti si vse kar potrebujemo. Kakor je rekel neki državnik: „Vzemite nam vse prostosti, a pustite nam tiskovno svobodo“, inace mislim tudi jaz: „Vzemite nam dokaz zmožnosti in vse varstvo, a pustite nam zadruge in dosegli bodemo, kar nam je treba“.

Na dalje opisuje drastično, kako postopa vlada na Moravskem, da ne pušča zdrugam potrebne avtonomije, ter sklepa konečno, da kupčijska zbornica namerava spraviti celo združno stvar „ad absurdum“. (Občno odobranje.)

G. Bielig, Czernowitz. Pritožuje se mej drugim, da je vlada izdelane pravila vrnila z odlokom, da niso popolne. Govornik pritožil se je na ministerstvo, a ni dobil odgovora. Vlada pa je zahtevala, da se pravila vnovič vložijo.

G. Kunc, Ljubljana. Vstanovitev zadrug je jedna najvažnejših zadev. Stališče je pa jako različno mej obrtniki in pri obrtnih uradih. Tudi slednji večkrat stvari ne morejo urediti kakor bi radi. Največ zaprek dela nam vstanovljenje bolnišnih blagajnic. V nekaterih okrajih po deželi je čisto nemogoče napraviti pri strokovni zadrugi pomočniško blagajno, ker manjka zadostnega števila pomočnikov. Treba je torej, da odstranimo vse zapreke, ki ovirajo vstanovljenje zadrug. Če to ne storimo, bode za nekatere kraje in obrti ustanovljenje čisto nemogoče. Pomočniki, ki so uže pri bolnišnih blagajnah, pa nočejo vplačevati v dveh mestih. Pri svojih blagajnah imajo tudi znatno število malih obrtnikov kot ude, a ti bi po nekim ministerialnim odloku, če se blagajna prevrže v združno, kot samostojniki ne mogli ostati tudi pri združni blagajni. Zategadelj upirajo se vsi vstanovitvi združne blagajne.

Mi pa vendar nismo za odborov predlog, da se združne blagajne principijalno odstranijo. (**Löblich**: Vsaj smo prvo resolucijo prenapredili.) Govornik pregleda novo resolu-

cijo in vidi, da jo je g. Löblich mimogredé res pre naredil, ter nadaljuje: Tudi nova resolucija ne more ugajati. Strinjam se sicer z 1. in 2. odstavkom, a s 3., ki določi, „da naj se preskrbljenje delavcev tako uredi, da se bode z državno invalidno, starostno in sirotiščno preskrbovalno blagajno, koje ustanovljenje se želi, — logično strinjalo“, — ne morem odobravati, ker vendar ni mogoče sedanjih blagajin tako urediti, da bi se logično strinjale sè stvarjo, katere še ni in koje nihče ne pozna.

(Sedaj še le večina zborovalcev vidi, da nimajo v rokah prave resolucije. Schneider pove, da vsakdo najnovejšo resolucijo lahko zunaj kupi.)

Da se torej stvar reši, predlagam, da postavne določbe o bolnišnih blagajnah ostanejo, ter se le to-le doda: „Vstanovljenja zadružne bolnišne blagajne sme pa tam izostati, kjer za dotično obrt bolnišna blagajna uže obstoji, ali pa tudi, če je večina pridruženikov že v kako drugo blagajno vpisana, isto tako pri zadrugah, ki štejejo manj kot 50 pomočnikov. V vseh teh slučajih mora pa zadruška skrbeti, da se vsi ostali pomočniki v kako blagajno vpišejo. Tretjino doneskov, ki jih imajo mojstri uplačati, naj se pa le v tem slučaju pobira, če se ustanovi zadružna blagajna.“

Priporočam toplo predlog, kojega je odobrilo nad 70 zunanjih odposlancev, s tem preprečili bodemo najlozje, da se nas ne bode sililo vstanoviti skupnih in velikih zadrug, marveč le strokovne.

G. Kolařík: Predlagam konec debate. — Se sprejme.

G. Hamer, Wiener Neustadt, predlaga: Pri vsakem okrajnem glavarstvu naj bode jeden uradnik namenjen za obrtniške zadeve. (Odobranje.)

G. Dunstätter, Dunaj, zabavlja na kupčijske zbornice in burokracijo. (Predsednik ga ustavi.) Mi potrebujemo enacih blagajin, kakoršne napravlja Bismark.

G. Huber, Meran, pripoveduje, da je vlada tam zahtevala, da se blagajna napravi za 10 zadrug skupaj, a obrtniki na deželi nečejo ničesar vplačevati. Mnogo obrtnikov pravi: „Kako je to, da se nas sili v bolnišno blagajno polovico vplačati, mej tem,

ko nam pristoji le polovica glasov.“ Jaz stavim torej predlog, III. obrtniški shod naj sklene: „Vsi pomočniki vseh strokov morajo vstopiti v jedno bolnišno blagajno, mojstri pa naj se oprostijo vsega vplačevanja.“

G. Beicher, Innsbruck. Če ne vplačujemo ničesar, ne moremo pomočnike k blagajnam siliti. Pri nas naložilo nam je c. kr. namestništvo pri potrjenju pravil različne vplačevanja. Kako pa pridemo do tega, da se nas tiranizira? Krivda leži v določbi gledé števila glasov. Mi smo v manjšini. Večkrat vidimo, da kaka stvar ni prav, a ne moremo jo vstaviti. (Odobranje.)

G. dr. Kronawetter (sprejme se z rokoploskom). Pripoveduje v jako dolgem govoru o nedostatkih pri poravnanju preprirov v zadrugah, toži da mora obrtnik za vsako informacijo advokatu plačati 2 gold. 50 kr., kolek 50 kr., pooblastilo 50 kr. Pet gold. stane spisanje tožbe in tako nastane obrtniku mnogo stroškov.

Govornik stavi konečno sledeči predlog:

„Prepiri mej mojstri in pomočniki v zadevah dela, plače in tudi vajenske zadeve morajo se po zadružnem razsodišču konečno rešiti.“

§. 123. ob. p. po kojim je dopuščeno proti razsodbam zadružnega razsodišča pri sodnji tožiti ali apelirati, naj bi pa odpadel.“

(Z burnim in gromovitim rokoploskom se sprejme predlog dr. Kronawetterja, kojemu predlogu ni želeti družega, nego da bi se v interesu posameznega mojstra in pomočnika nikdar ne potrdil.)

G. Pall: Po mojem mnenju razsojevale bi razsodišča lahko tudi prepire mej različnimi zadrugami, če bi bile različno postavljene. (Odobranje.)

G. Januschek, Salzburg. Neki govornik je rekel, da bi se osnovale posamne bolnišne blagajne. Jaz nisem za to. Menim, da bi napravili splošno deželno blagajno pod nadzorstvom države. Tudi naj bi se delodajavca oprostilo vsega vplačevanja za bolnišne blagajne.

G. Lacina, Dunaj, ni zato, da bi se državne bolnišne blagajne vstanovile, vsaj imamo na Dunaju centralno kaso, a po deželah napravijo naj se podružnice.

Predlog odborov pravi, naj bo de za- druga z večjo denarno kaznijo prisiljena, da pazi na to, da bodo vsi pomočniki vpisani, bolje bi bilo, ko bi se mojstra k temu zavezalo in kaznovalo. Predlagam, da se občna dunajska bolnišna blagajna pripozna kot centralna kasa. (Ugovor.)

G. Picker, Czernowitz. Jaz sem prepričan (Klici: Konec, velik hrup.) prišel sem 140 milj daleč (Klici: Dol ž njim, škandalozni hrup. Predsednik zvoni in prosi za mir, vsaj nihče ne vé, kaj govornik misli. Klici: Dol ž njim, ven i. t. d. ponavljajo se še nekaj časa, naposled nastane vendar mir).

G. Picker: Tudi jaz sem mali obrtnik, moj oče bil je jednako in tudi mi židje, ki smo obrtniki, pozdravili smo z veseljem novo obrtno postavo. A mnogo jih je, ki so z raznimi sleparijami goljufali obrtne urade ter tako obrtne pravice dobili. Jaz predlagam, da se takim obrtna pravica zopet odvzame. (Na to splošno odobravanje teh besed od prebrisanih klakérjev, ki so ravnokar hoteli žida požreti.)

G. Löblich: Ne morem nasprotovati različnim nasvetom, a nisem pooblaščen od odbora, da bi jih priporočal, kar pa zadene vplačevanja, priporočal bi humaniteto.

G. Kunc, Ljubljana. Pri nas uže imamo nekaj bolnišnih blagajin, a pomočniki niti ne zahtevajo, da bi mojstri vplačevali, zadovoljili bi se s tem, da jim blagajne v rokah ostanejo. Tudi se je izjavila bojazen, da bi se mojstri za donesek utegnili pri plači odškodovati. V teh slučajih naj bi zadruga skupno blagajno podpirala. V temu zmislu stavl sem nasvet.

G. Löblich: Omenim, da z mojo opazko nisem v mislih imel nasvet g. Kunca, marveč predlog g. Huberja.

Pri glasovanju sprejme se odborova resolucija. Glede bolnišnih blagajin glasi se odborov predlog, naj se mesto združnih, napravijo deželne bolnišne blagajne, (n. pr. kakor jo ustanovljajo sedaj g. dr. Schaffer in drugovi v Ljubljani), zadruga pa naj imajo dolžnost skrbeti, da bodo mojstri postavno določene doneske za svoje pomočnike prav gotovo v tuje blagajne vplačevali.

Ker je prva in najvažnejša točka obrtnega shoda o prenarredbi obrtniške postave končana, zapusti mnogo udeležnikov dvorano, in razgovor prične se o II. točki programa glede pouka v obrtnih šolah: Resolucija priporoča urejenje te zadeve tako, da se povsod zraven ljudskih šol napravijo obrtne izobraževališča. V tistih naj bi se zraven ponavljanja predmetov iz ljudskih šol poučevalo v obrtniškem knjigovodstvu, risanju i. t. d. Učilne priprave preskerbi naj država.

G. Leiter izraža se proti sedanjim obrtnimi šolami, pravi, da učitelji niso praktikerji ter da je odmerjeno premalo časa praktičnemu pouku, ter trdi, da si pomočnik, ki se je izučil v obrtni šoli niti 20 kr. na dan prislužiti ne more.

G. Weis, Oberwels. Priporoča osnovo obrtnih nadaljevalnih šol.

G. Schippich govori enako, ter pravi, da pred obrtno prostostjo je bil mojster učitelj vajenca. Majhna delavnica pa da je naj bolj pravilna strokovna šola.

G. Kolařik: Jaz predlagam: Šole za vajence naj se tako napravijo, da bode vajenec v njih višjo stopinjo v moralično-vednostnim polju pridobil ter naj se poučuje le ob nedeljah popoldne. Mojstru naj se ne odtegne nobena ura, ker ima vajence zastoj.

Z zvečernim poučevanjem se vajence demoralizira. Vajenci naj ostanejo zvečer pod nadzorstvom mojstra.

G. Sohor. Mojstru je težko vajence trikrat na teden v šolo pošiljati, naj se nedelja za to porabi.

G. Huber. Ko so se obrtne šole osnovala, terdilo se je, da bodo vajenci bolj izobraženi, a bolj so divji nego prej. Iz predmetov izbaenil se je veronauk (klici, Res je!). V prejšnjih šolah poučevalo se je v veri! Sedaj pa izrastejo vajenci kakor divjaki. Zategadelj je potreba, da se vajenci ob nedeljah v veri poučujejo. Od kompetentne strani vem, da je duhovščina rada pripravljena poučevati. (Dobroklici!)

G. Weinman, Moravsko. Izobraženje vajencev naj bode skerb države, po državnih šolah.

G. Löblich: Obrtnikom se predbaciva, da so sovražniki omike. Časniki pišejo enako:

Učite se, kupite si stroje in delajte, in pomagali si bote! Razstava motorjev ni razstava za malo obrt. (Klici: Res je! sleparija!) Državne šole stanejo na leto 1,200.000 gld., a te zamorejo obiskovati le sinovi premožnih ljudi, v obče torej ne koristijo. Stipendije zadostujejo komaj za 160 vajencev, treba torej skrbeti za vse. Priporočam torej prvo resolucijo, vsaj se v nji nahaja vse natančno.

G. Predsednik: Glasovali bodemo o prvem predlogu.

Se sprejme.

Predlog g. Kolařika torej odpade.

III. točka resolucije se glasi: 6. oddelek obrtne postave, kakor ga je sklenil državni zbor glede prenehanja od dela, praznovanja nedelj, prepoved dela po noči ter upeljava normalnega delavnega časa za fabrike se odobruje. Obrtni nadzorniki pa naj vestno pazijo, da se delavcem po fabrikah, v katerih so do sedaj dalj časa delali — ne bode zaradi pomanjšanja delavnih ur — prikrajšala dosedanja plača.

G. Gerstorfer, Hietzing: Državljeni! Zakaj je ta točka na dnevnem redu? Zakaj ni državni zbor praznovanje nedelj sklenil? Bi ne bilo bolje, ko bi obrtnik zamogel ob nedeljah počivati? —

G. Predsednik: Vsaj je praznovanje nedelj v državnem zboru sklenjeno. (Klici: Res je!)

G. Gerstorfer: Če je to res sklenjeno, želim, da bodo oblasti gledale na to, da se natanko izpelje.

G. Schneider, zapisnikar, Dunaj: Izjaviti moram, da se, čeravno sem ud sklicevalnega odbora, vendar ne strinjam z navetovano resolucijo. Obrtno gibanje je boj malega obrtnika proti kapitalu in veliki industriji. Na Dunaju se pri obrtnikih sploh le po 10 ur na dan dela (?), le tiste obrti, ki trpijo konkurenco domače industrije, prisiljene so dalje časa delati. Zakaj bi torej mi ne zahtevali postave, ki fabrikantom prepove dalje časa delati, nego mi delamo. Kako je pa mogoče dunajskemu fabrikantu konkurirati z onim na deželi, pri kojim se po 12 ur dela?

Trdilo se je sicer, da obrtniki ne bodo pomočnikov dobili, če bodo v fabrikah

le po 10 ur delali. To trdijo oni, ki pravijo, da se delavcu mora pustiti prostost delati dalje časa, če se mu poljubi. V malem obrtu se ne rabi žensk in otrok v toliki meri, kakor po fabrikah, tudi se ne dela toliko po noči. Kam pa pridemo, če žena delavca niti po noči nima počitka. S tem načinom postane delavec stroj, in velika nevarnost za državo.

Naše stališče je tako, da ne dopušča, da bi se delavska moč po kapitalu izsesavala. Delavec naj bode enakopraven državljan z nami. Občna volilna pravica je gola sleparija! Delavec bi mogel glasovati, kakor mu fabrikant zapove. Zgleda imamo na Francoskem i. t. d. Jaz stavim predlog: Ker je pri mnogih malih obrtnih delavni čas že mnogo let le 10 ur na dan, in ker ženske in otroci pri mali obrtni po noči ne delajo, sklene III. obrtniški shod, da se v interesu konkurence v korist male obrtije vpelje za fabrike normalni delavni dan po 10 ur, ter da se poraba žensk in otrok za ponočno delo, ter delo ob nedeljah in praznikih strogo in brez izjeme prepove. Obrtni shod pa pripozna, da je izjema za malo obrt glede normalnega delavnega časa opravičena, ker slednja trpi pod konkurenco domače obrtije in tako zvanim (Sitzgesellenunwesen). Burno odobravanje in dobroklici.)

G. Löblich: O slednjim predlogu smo se v odboru živahno razgovarjali, ni treba torej misliti, da smo delavcem manj prijazni, nego g. predgovornik. A jaz mu moram vgovarjati glede praznovanja praznikov. Praznovanje nedelj je verska zadeva, in velja za fabriko kakor za malega obrtnika. Pomislite pa, mej tednom so dva ali trije prazniki, obrtniku se pa z delom mudi, ne bode mu mogoče ga izdelati. (Klici: Oho!) Razmere niso povsod enake, mogoče da je nekaj izmed vas tako srečnih, da zamorejo praznovati. Jaz pa izjavim, da se obrtnikom ne bode storila nikakoršna dobrota s tem, če se izrečete za absolutno prepoved dela ob nedeljah in praznikah. Prosim torej, da se o predlogu razdeljeno glasuje.

G. Dunstätter, Dunaj, govori jako obširno o socialnih razmerah celega sveta in konečno priporoča predlog g. Schneiderja. (Živahno odobravanje.)

G. Unterberger, Innsbruck, priporoča Schneiderjev predlog ter pravi, da je delo ob nedeljah in praznikih katoliškemu življenju nasprotno. (Dobro!)

G. Picker, Czernowitz: Če hočete izrežati нравno verske rokodelce, morate tudi judom omogočiti praznovanje. Prosim da jemljete ozir na to, da je pri nas večina rokodelcev judovske vere. Predlagam torej, da se za nas praznovanje sabote sklene.

G. Stehlik, Dunaj. Tudi naša zadruga je za normalni dan po 10 ur. V provinciah zlorabijo se delavci po 14—18 ur na dan! Na Dunaju pa delamo pri večini vseh obrtij le po 10 ur na dan, če se torej to postavno vpelje, mi ne bomo imeli škode. Izsesavanje delavskih moči po raznih deželah treba pa je ustaviti že z ozirom na humaniteto. Te reveže zastopati moramo mi, in preprečiti, da jim ne bode treba delati od 5. ure zjutraj do 8.—9. ure zvečer. (Dobro.)

G. Predsednik: Glasovati imamo o dveh predlogih in sicer o najskrajšem u. Schneiderja in pa odborovem. O prvem bomo najprej glasovali, kdo je zanj?

Predlog g. Schneiderja se z večino sprejme, torej odpade odborov predlog.

Glasuje se o predlogu g. Pickerja, da se za jude sabota prazniku proglasi. Predlog pade.

4. točka resolucije zahteva v splošnih nejasnih besedah ureditev kreditnih in denarnih razmer, varstveno colnino in pravično razdelitev davka. Ker se za besedo nihče ne oglasi, se glasuje in predlog sprejme.

5. točka: §. 2. in 3. postave o uredenju stavbenih obrtij napravijo naj se tako, da bode stavbenim in zidarskim mojstrom dopuščeno zidati, a prepovedano druge dela sprejemati. Slednje oddajati morajo dotičnim strokovnim mojstrom.

G. Sekoni, Salzburg. Kot zastopnik stavbenih obrtij izjavim sledeče: Nam v tej zadevi sedaj še ni mogoče končno razsojevati. Stavim torej predlog, da se ta točka postavi raz dnevnega reda in to tem bolje, ker v resoluciji, ki se nam je doposlala, te točke ni bilo. (Ugovor.)

G. Predsednik: Res je, da v prvem načrtu te resolucije ni bilo, a ker je več po-

slancev želelo, da se ta zadeva razpravlja, — postavili smo jo na dnevni red.

G. Loos, Znaim. Po sedaj običajnemu oddajanju stavbenega dela se nas bode popolnem vničilo. Pri nas imamo stavbenega mojstra, ki sprejema vse dela, a to ne gre, da bi za stroke licitiral, kojih se ni učil. (Dobro.)

G. dr. Rebec, Brün. Jaz bi mislil, da naj stavbeni mojster tiste dela sam izpelje, za katere je izvežban, tako je mogoče, da je izvežban za kamnoseka, tesarja i. t. d. Sploh pa opomnim, da se je pri obravnavi postave na željo obrtnikov ozir jemalo. (Dobro.)

G. Löblich: Ostanimo pri prvem predlogu, da stavbeni in zidarski mojstri ne smejo zunaj zidanja nikakoršnega dela sprejemati. — Predlog se sprejme.

6. točka govori o havziranju in o kupčijskih agentih, koji naj bodo prisiljeni za vsako kupčijo posebej davek plačevati i. t. d.

G. Pitterus, Dunaj, pravi, da je havziranje največje zlo, ki teži malega obrtnika.

G. Kramer, Dunaj, se pritoži, da klesarje celo piskrovezi oškodujejo. Ker dela primanjkuje, postajajo delavci anarhisti, ki ne poznajo postave ne zapovedi in se pokončavajo.

G. Gerstorfer, Dunaj, stavi predlog, da se havziranje popolnem prepove.

Resolucija odborova se po nekih opazkah g. Löblich sprejme.

G. Bossel, Dunaj, pravi, da je jedini zastopnik dunajskih gostilničarjev. Pri jedi ni zaslužka, le pri vinu in pivu. Zatorej ne bi smeli kupčevalci piva in vina prodajati.

Predlog za prepoved havziranja in za kaznovanje tako zvanih „Lebensmittelfälcher“ se sprejme.

7. točka o urejenju dela po kaznilnicah se po kratki debati sprejme; za predlog, da bi se delo po kaznilnicah čisto odpravilo, naglašava g. Löblich, da za tako peticijo ni dobil niti 20 podpisov, zategadelj naj se mu preskrbi vsaj potrebnih 20 podpisov, da bode peticijo oddal.

8. točka predlaga, da se napravi na Dunaju centralna zveza vseh obrtnih zadrug in ustanovi dotično društvo, po predloženih pravilih.

G. dr. Rebec, zastopnik moravskega obrtnega društva in pa zastopnik iz Poljskega

g. **Schwabowicza** se izjavita proti temu predlogu, kajti treba je varovati avtonomijo posameznih kronovin.

G. **Löblich** v daljšem govoru dokazuje potrebo take zveze ter trdi, da se ne namerava s tem centralizmom druge nadvladati, če pa zveze ne bode, trkali bodete na Dunaju zastoj. Zato naj bi se ta ideja z obema rokoma poprijela. — Pri glasovanju sprejme se odborov predlog.

Predlog g. Rebeca, naj se to društvo sedaj še ne napravi, — ostane v manjšini, (a seveda z glasovi zastopnikov raznih dežel).

S tem je končana specijalna debata o vsemu programu.

Glavni zbor 8. septembra dopoldne.

Ker se je posvetovanje o vseh točkah uže izvršilo, bila je sedaj le generalna debata. Udeležili so se te skorej sami Dunajčanje, kajti unanjim poslancem se ni ljubilo prazno slamo klestiti, preskrbljeno je pa bilo tudi za to, da smo potrebne nauke le od Dunajčanov prejeli.

Tenor vseh govorov ni bil toliko o stanju obrtnih zadev, kakor o politiki. Sledeči govori dokazali bodo našim obrtnikom, da enaki napor, ko bi se izvedli, utegnejo pač vstrezati častilakomnim voditeljem, a obrtnemu stanu, ki živi od dela a ne od politike, ne morejo donašati veliko koristi.

G. **Löblich** naglašja, da se po odboru predložena resolucija ni ovrgla, marveč vsled različnih predlogov le poostrila in razširila. Odbor pritrudi popolnoma vsem večeraj sklenjenim predlogam, on tedaj nima kot poročevalec naloge, da bi temu ugovarjal.

G. **Buschenhagen**, Dunaj, (sprejme se z rokoploskom). Ponavlja jako dolgo vse točke resolucije, a govor je tako plitev, da ni vreden ga priobčevati. Velikansko odobravanje napravila je le konečna opazka, da se utegne ponoviti patent cesarja Ferdinanda III., po katerem se židom zapove v treh dneh deželo zapustiti. (Ko je ta govornik končal, omejil se je čas za govoriti na pet minut.)

G. **Dunstätter**, Dunaj, (sprejet z rokoploskom). Govorim z demokratičnega stališča. Leta 1859. nismo še vedeli, da bodo

naši voditelji ljudstvo oškodovali. V letu 1848. niso se bojevali za privilegirane kaste, marveč za občno enakopravnost, poznejša vlada pa je

G. **Predsednik**: Prosim vlade ne omejnati.

G. **Dunstätter** nadaljuje: Liberalni duh se ne strinja z meščanskim duhom, označiti hočem torej svoje politično stališče. V politični zadevi tirjamo enakopravnost vseh državljanov, odpravo vseh stanovskih pravic, za delavca pa splošno volilno pravico in varstvo proti izsesavanju kapitalistov. Jaz nočem, da bi se delo po kaznilnicah uredilo, odpraviti se more popolnoma. Strinjam se torej z nazori g. Buschenhagena.

G. **Jarosh**, Brünn, pravi, da ni mogoče zahtevati, da fabrike ne bi imele vajencev.

G. **Leiter**, Dunaj. V opravičenje malih obrtnikov moram izjaviti, da mi nismo in tudi nikoli ne bomo antisemitje! (Ugovor. Klici: Konec!) Tudi mej židi nahajajo se poštenjaki in takim podajamo roko.

G. **Harer**, Gradec, pravi, da naj bi se postava tako preuredila, da bi smel obrtni urad patent še le podeliti, kadar bi prosilec pri zadrugi dokazal svojo sposobnost.

G. **Schneider**, zapisnikar, Dunaj. Dolžnost nam je gledati na to, da se naše tirjatve izpeljejo. Napravljate zadruge! Ne brigajte se za malenkosti, ne za bolnišne blagajne, te stvari imajo čas. Organizirajte se, da bodete pri prihodnjih volitvah v državni zbor jedini nasproti stopili oni stranki, ki nas uže 25 let zatira. (Dobro.) Spomnite se, kaj je rekel mogočni državnik tam v severu, da se ne strinja s krščanstvom, če delavec na gnojišču konec jemlje. To pride tudi čez nas, če ne bode pomoči. Zaupam vam, da bodete pri prihodnjih volitvah rešili čast avstrijskih obrtnikov. (Gromoviti rokoplosk.)

G. **Wimer**, Dunaj, pravi, da so le kupčijske zbornice naši sovražniki, kajti od njih izhaja vse zlo. Veliko pa so tudi obrtniki sami krivi, kajti neki žid je nakupil 3000 glasov za 50 gold., nahajajo se obrtniki, ki svoj volilni listek prodajo za eno klobasico. Tudi ta govornik strinja se z Buschenhagenom.

G. Lindenmayer, Trautenau, pravi, da je narodno vprašanje nemške obrtnike na Českem oviralo izreči se za ločitev zbornic, ter da bode mir le doseči, če se Češka razdeli. (Dobroklici.) Če se izjavim za ločitev zbornic, vem da nemško-liberalna stranka temu ne bode nasprotna ter povdarjam solidarnost vseh Nemcev v Avstriji in solidarnost vseh obrtnikov. (Živahno odobravanje.)

G. Stehlik, Dunaj. Jaz omenim le jedno rano, ki nas tolikanj teži, in to je naš konkurzni red. Obrtnik, ki ni še konkurza napravil, ta nič ne vé. Jeden sami konkurz ga vniči, da si ne more več pomagati. Treba je torej lehkomišeljno sleparijo ojestro kaznovati.

G. Puffer, Gradec, stavi predlog, da bi se tudi „Zimmerputzerji“ sprejeli mej rokodelske obrti, da ne bode vsak težak ali pa kočijaž lahko to obrt pričel.

G. Gerstorfer, Dunaj. Vse dela, ki našo obrt oškodujejo, se morajo odpraviti. Dobro bi bilo, ko bi se bil kak državni poslanec udeležil naših zborovanj. Domača industrija je največja škoda, ker nima kontrole. Vsak dela, kar se mu poljubi, zato ni več spretnih mojstrov. Obrtni urad mora zadruga kontrolirati, da bodo mojstre zastopale (!)

G. Unterberger, Innsbruck. Izraža se za ločitev kupčijskih zbornic, ter pravi, da ne smejo biti kazneni naši konkurenti, kajti ti slišijo doli v Bosno.

Govornik konečno predlaga, da bi se poslala posebna deputacija do cesarja, ki naj bi predložila naše težnje Nj. veličanstvu.

G. Wesely, Dunaj, in **g. Stöhring**, Gradec, govorita proti havžiranju.

G. Pitrus, Dunaj, pravi, da ne name ravamo vničiti veliko industrijo, temveč, da le skrbimo za posamezne osebe v soseskah. Svetovna kupčija ostaja naj fabrikam, v naših mislih ne leži se je polastiti.

G. Kavba, Dunaj, pravi, da je vendar mislil, da se bode III. obrtniški shod izrekel za občno volilno pravico.

G. Predsednik: Ker toliko gospodov zbor zapušča, naznanim, da se zvečer pri Ronacherju snidemo.

G. Kolařík še jedenkrat tirja, da mora vsak fabrikant dokazati zmožnost, kajti le fabrike napravile so socijalizem, stroji pa rokodelstvo pokončavajo. (Dobroklici.)

G. Barthel, Dunaj, govori jako strastno proti kapitalizmu in strankam, razburjenost pro in contra nastaja mej zborom taka, da sta **g. predsednik** in pa **g. Löblich** primorana govornika siloma vstaviti.

G. Löblich v kratkem omenja stavljene predloge ter pravi, da je njegovo (poročevalčevo) nalogo opravil izvrstno **g. Buschenhagen**. Ne smem se nadejati, da bi bil jaz več pohvale žel nego **g. Buschenhagen**. Kličem vam torej, bodite jedini! Ne smemo reči, da je naše delo zastonj, a izrejati moramo svoje someščane. Priporočam torej, da sprejmete nasvetovano resolucijo.

Pri glasovanju en bloc sprejme se resolucija (kakor smo jo že objavili v 8. št. „Obrtnika“) z vsemi dostavki, ki so bili pri zboru sklenjeni.

Predlogi, ki so bili še le pri glavnem zboru nasvetovani, izročijo se odboru v pretres.

G. Unterberger, Tirolsko. Vem da govorim vsem iz srca, če rečem: Naš presvitli cesar naj živi! (Trikratni navdušeni živoklici!) Zahvaljujem se pa tudi poštenim časnikom posebno pa „Morgenposti“.

G. Predsednik: Upajmo, da se bodo naše želje izpolnile. Če vas bodemo zopet klicali, pridite, da bode naše delovanje v prid in korist nam in domovini! Zaključim torej III. obrtniški shod.

Da dobijo č. naročniki poročilo o obrtniškem shodu skupaj, izdal sem 9—12. šte. ob enem; s tem končam letnik in izdavanje „Obrtnika“. Brošurana letnika 1883 in 1884 dobita se pri meni za znižano ceno po 80 kr. Današnja šte. sama stane 20 kr.

Uredništvo „Obrtnikovo“.